

Література

1. Rosenko, M. *Polituchni konfliktu v Ukraini* [Political conflicts in Ukraine]. Retrieved from: <http://www.viche.info/journal/1596/> [in Ukrainian].
2. Rosenko, M. *Polituchni konfliktu v Ukraini* [Political conflicts in Ukraine]. *Viche*. 2009; 16: 23-26.
3. Telnyk, M. V. *Politychni konflikti: osoblyvosti ta shlyakhy rehulyuvannya* [Political Conflict: features and ways of adjusting]. *Aktual'ni problemy derzhavy i prava*. 2006; 29: 364.
4. Pavlovs'ka, T. V. *Politychni perehovory, yak sposib rozvyazannya politichnikh konfliktiv* [Political negotiation as a way of resolving political conflicts]. *Visnyk Kiyivs'koho natsyonal'noho unyversyteta im. T. Shevchenka: Filosofiya. Politolohiya*. 2007; 84-86: 103-104.
5. Lebedeva, M. *Politicheskoye uregulirovaniye konfliktov* [Political settlement of the conflict]. Moskva, 1997. P. 186.
6. Fisher, R., Yuri, U. *Put' k soglasiyu ili peregovory bez porazheniya* [Path to the agreement or negotiations without defea]. Uzhgorod, 2001. P. 53.
7. Mastenbruk, V. *Peregovory* [Negotiations]. Kaluga, 1993. P. 15.
8. Kiyanka, I. B. *Politychna konfliktolohiya: navchalnyy posibnyk* [Political Conflictology]. Lviv: Novyy svit- 2000, 2011. P. 57-58.
9. Kozher, L. *Funktsii sotsial'nogo konflikta* [The functions of social conflict]. Moskva: Ideya - Press, Dom intelektual'noy knigi, 2000. P. 12.
10. Besemer, Khristof *Mediatsiya. Posrednichistvo v konfliktakh* [Mediation. Mediation in conflicts]. Kaluga: «Dukhovnoye poznaniye», 2004. P. 40.

Рецензент: *Кормич Л.І. д.істор.н., професор, зав. кафедрою соціальних технологій Національного університету «Одеська юридична академія»*

15.10.2014

УДК 321. 64

Дмитрашко Світлана

ПРАВОРАДИКАЛЬНІ ТОТАЛІТАРНІ РУХИ І-ї ПОЛОВИНИ XXСТОЛІТТЯ: ІТАЛІЙСЬКИЙ ФАШИЗМ І НІМЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛ-СОЦІАЛІЗМ

В статті розглянуто соціально-економічні, політичні,

соціокультурні умови виникнення праворадикальних рухів в Європі в 20-30-ті рр. ХХ ст. Підкреслено відмінність в соціально-економічному розвитку Німеччини та Італії та спільні напрями політичного розвитку. Наслідки Першої світової війни привели до появи радикальних рухів, об'єднаних за ідеологічною ознакою та створених за типом військових організацій, з метою революційних змін, особливо в сфері політики. Новостворені фашистська і націонал-соціалістична партії мали спільні і відмінні вимоги в програмах радикальних державних перетворень, в ідеології та практичній діяльності політичних режимів.

Автор розкриває відмінність італійського фашизму і німецького націонал-соціалізму у визначенні напрямів і ідейних настанов зовнішньої політики. Наукова новизна запропонованого дослідження полягає в тому, що визначено фашизм як родовий паттерн ідеологізованих антидемократичних режимів та виокремлено ідеологічні розбіжності у визначенні пріоритетів зовнішньої політики фашистської Італії та нацистської Німеччини. Удосконалено аналіз настанов ідеології націонал-соціалізму та звернено особливу увагу на фактор радикальної зміни політичної культури за часів нацизму в Німеччині. Зроблено висновки щодо механіки формування тоталітарних рухів в Італії та Німеччині у контексті гомогенізації політичної культури.

Ключові слова: фашизм, націонал-соціалізм, гомогенна політична культура, політична ідеологія, праворадикальні політичні рухи, зовнішня політика.

Дмитрашко Светлана

ПРАВОРАДИКАЛЬНЫЕ ТОТАЛИТАРНЫЕ ДВИЖЕНИЯ I ПОЛОВИНЫ XX СТОЛЕТИЯ: ИТАЛЬЯНСКИЙ ФАШИЗМ И НЕМЕЦКИЙ НАЦИОНАЛ-СОЦИАЛИЗМ

В статье рассмотрено социально-экономические, политические, социокультурные условия возникновения праворадикальных движений в Европе в 20-30 гг. ХХ ст. Подчеркнуто отличие в уровне социально-экономического развития Германии и Италии и единство направлений политического развития. Последствия Первой мировой войны привели к появлению радикальных движений, объединенных по идеологическому признаку, созданных по типу военных организаций с целью революционных преобразований, особенно в сфере политики.

Созданные фашистская и национал-социалистическая партии имели общие и отличительные требования в программах радикальных государственных преобразований, в идеологии и практической деятельности политических режимов.

Автор раскрывает отличие итальянского фашизма и немецкого национал-социализма в определении направлений и идейных оснований внешней политики. Научная новизна предложенного исследования состоит в том, что фашизм был определен как видовая модель идеологизированных антидемократических режимов, а также выделено идеологические вариации в определении приоритетов внешней политики фашистской Италии и нацистской Германии. В статье усовершенствовано анализ идеологических оснований национал-социализма, обращено особенное внимание на фактор радикального изменения политической культуры во времена правления нацистов в Германии. В этой статье сделаны выводы относительно механизма формирования праворадикальных движений в Италии и Германии в аспекте гомогенизации политической культуры.

Ключевые слова: фашизм, национал-социализм, гомогенная политическая культура, политическая идеология, праворадикальные политические движения, внешняя политика.

Dmytrashko Svetlana

RIGHT-RADICAL TOTALITARIAN MOVEMENTS IN THE FIRST HALF OF THE XX CENTURY: ITALIAN FASCISM AND GERMAN NAZI

In this article are made out the socio-economic, political, socio-cultural conditions of the right-radical origin movements in Europe in 20-s – 30-s in the XX century. It was stressed on the differences between the socio-economic development in Germany and in Italy, and on common directions in the political development. The consequences of the I World war led to the appearance of the radical movements, which were united according to the ideological sings and created to the type of military organizations, with the aim of revolutionary changes in the political sphere. The new created Fascist and Nazi parties had common and distinguishing demands in the programs of radical reorganizations in the ideological and practical activity of the political conditions.

In this article are discovered the differences between Italian Fascism and German Nazi in the determination of directions and progressive foundations of foreign policy. The scientific novelty of the suggested research determines Fascism as a species pattern of the ideological, antidemocratic routine and the ideological variations in the definition of the foreign policy priorities in fascist Italy and Nazi Germany. The analysis of the ideological foundations of Nazi was improved and a special attention was drawn to the fact of radical alternation in the political culture during German Nazi governing. In this article were done some conclusions as for the mechanism of right radical formations of the homogeneous political culture.

Keywords: Fascism, Nazi, homogeneous political culture, political ideology, right radical totalitarian movements, foreign policy.

Сучасна політична реальність свідчить про трансформацію перехідних або гібридних режимів у диктаторські режими. Значне посилення інформаційних технологій дозволяє створювати та розповсюджувати локальні ідеології та інтегральні політичні міфи. Великою загрозою для прав і забезпечення свободи є посилення ролі держави як основного інституту влади в умовах впливу на суспільство за допомогою суміші ідеологій в контексті інтегрального міфу. Важливим є дослідження **проблеми** виникнення праворадикальних рухів, діяльність яких може посилювати ієрархію опозиції «ми» - «вони» та стимулювати антидемократичну трансформацію перехідного суспільства.

Теоретичним підґрунтям статті є останні **дослідження** проблеми праворадикальних рухів I пол. XX ст. Основні **публікації**, в яких започатковано розгляд проблеми визначення фашизму як видової моделі – це роботи Е. Нольте, М. Клеменца, В. Віппермана, Й. Феста, продовжено в роботах М. Геффернена, Е. Джентіле, К. Зонтгаймера. В загальному контексті визначення праворадикальних тоталітарних рухів залишається важливим дослідження **теоретичних та соціально-політичних аспектів визначення напрямів внутрішньої та зовнішньої політики.**

Мета статті полягає у виокремленні ідеологічної та соціокультурної складової в діяльності фашистського і націонал-соціалістичного режимів.

В перехідні періоди соціально-політичного розвитку значно посилюється роль та маніпулятивні функції політичних ідеологій. Після Першої світової війни традиційні монархічні форми правління в Німеччині, Австро-Угорщині, Росії були змінені революційним шляхом. В країнах Європи існували можливі варіанти демократичного, авторитарного та тоталітарного розвитку. Окрім соціально-економічних факторів зміни форми правління важливе значення отримали політичні та соціокультурні фактори. В період з 1917 р. по 1945 р. існував трикутник моделей розвитку – ліберальний, фашистський та комуністичний. Обрана модель розвитку держави залежала від типу ідеології, яка виконувала функції світосприйняття та легітимації моделі влади.

Тоталітарні режими найбільш залежать від ідеологічного фактору, бо становлення нового типу режиму відбувалося в динаміці, діяльність політичних інститутів не тільки визначала напрями суспільного розвитку, але одночасно залежала від інтелектуального клімату в суспільстві, соціальних очікувань громадян щодо діяльності влади. Зазначимо, що в Італії і Німеччині, де переміг правий радикалізм, спочатку було створено рух, ідеологію, масову базу, лише потім завойовано владу. Революційні соціалістичні рухи було придушено, а політичні та соціальні гасла перехоплено. В країнах зі складною етнічною складовою – Іспанії, Угорщині, Болгарії, Греції, владу завоювали за допомогою військових та реакційних політичних партій, лише потім було сформовано соціальну базу. Відмінність в становленні авторитарних чи тоталітарних режимів полягає також у наявності опозиційних або дозволених політичних партій та діяльності церкви як інституту. В католицьких країнах зберігалась певна автономія церкви як інституту громадянського суспільства, тоді як в Німеччині було встановлено монопольну ідеологічну та партійну диктатуру. Націонал-соціалістичний режим в Німеччині обумовлений ідеологією, яка виконувала функції закону, світосприйняття і мала статус релігії. Саме ідеологія стала підґрунтям сакралізації тоталітарної влади, бо створювала модель розвитку країни, в якій головним фактором існування є діяльність тоталітарної влади. [1, 28 листопада 2013 р.] Новостворені режими в Італії та Німеччині ґрунтувались на економічних системах різного типу і рівня розвитку. Німецька економіка була більш модерною, з високим рівнем розвитку

машинобудування, електротехніки, хімічної та суднобудівної промисловості. Спільним фактором утвердження тоталітарних режимів були негативні наслідки Великої війни, які привели до появи радикальних політичних ідеологій, зорієнтованих на ідею відновлення або відродження величі держави.

Тоталітарні режими ХХ ст. були політичним феноменом, що відкидав попередню політичну традицію та створював нову модель суспільного розвитку з новою антропологією та новою політичною культурою. «Тоталітарна держава – це ... анти правова організація влади, модернізований деспотизм», - писав радянський філософ В. С. Нерсисянц. [2, с. 30] Досліджуючи філософію права Г. Гегеля, він підкреслював, що етатизм возвеличує державу над індивідуумом та суспільством в цілому, але визнає існування громадянського суспільства та необхідність правової організації влади. «Тоталітаризм у всіх своїх варіантах і проявах – є запереченням даного принципу суверенності держави, підміняє державні форми і необхідно з ними пов'язані правові норми, процедури іншими екстраординарними, які спираються на пряме насилля...». [2, с. 31] Хоча соціально-економічні умови, політична ситуація як фактори зміни режиму в різних країнах були відмінними, але фактори політичної ідеології, харизматичний лідер та партія організована на кшталт чину є значущими в утвердженні тоталітарного режиму. Саме політико-ідеологічний фактор є необхідною умовою порівняння праворадикальних режимів, адже соціально-економічний фактор був відмінним.

Італійський фашизм і німецький націонал-соціалізм підкреслювали особливість своїх систем світосприйняття, своєї ідеології, що базувались на революційності, нових орієнтирах у формуванні моделі суспільства та держави, яка віддавала абсолютну перевагу спільноті перед особою. Суттєвим для визначення впливу радикальних ідеологій на суспільство було те, що ідеологи, лідери рухів і партій зверталися до всього суспільства з пропозицією щодо відродження величі держави, з програмами виходу з системної кризи. Отже, особливі умови розвитку кожної країни взаємодіяли з духовною складовою тоталітаризму, тому, на думку автора, можна стверджувати тезу про модель фашизму як видового явища і моделі націонал-соціалізму як моделі розвитку німецької держави з 1933 р. по 1945 р.

Німецький націонал-соціалізм спирався на ідеологію, яка

долала класові антагонізми всередині суспільства, тому що виходила з концепції однокровної та пов'язаної простором народної спільноти. А. Гітлер вважав, що його особистим завданням є створення нового соціального ладу, підкреслюючи, що «новий соціальний порядок – право справжніх панів на існування. Але справжні пани з'являються тільки тоді, коли виникає справжнє поневолення.» [3, с. 47] Простором для проведення експерименту щодо нового європейського ладу було обрано Схід Європи.

В ідеології німецького націонал-соціалізму поєднувались ідеї соціальної винятковості та національної винятковості, тому зовнішня політика відігравала важливу роль у виконанні ідеологічних настанов тоталітарного режиму. Ревізія Версальської системи не задовольняла стратегічні плани А. Гітлера, так само, як і створення системи *Mitteleuropa*, де Німеччина співіснувала з рівними народами. В зовнішньополітичних планах націонал-соціалістичної влади основний напрямок дії був спрямований на утворення континентальної імперії з арійським ядром. «Арійська держава через євгенічний контроль та суворе шлюбне законодавство має усунути будь-яке фізичне та моральне виродження, набуде тоді своєї «природної» панівної ролі домівки вищої раси, чия влада над «нижчими», головно слов'янськими, народами поза *Kernstaat* має бути утверджена назавжди» - підкреслює М. Геффернен. [4, с. 229] Утворення расово чистої Німеччини в центрі Європи було першим етапом в політиці націонал-соціалістичного режиму, наступним планувалося захопити континентальну Європу та перетворити її в імперію з расовою ієрархією народів. Німецький націонал-соціалізм є расистською, радикально націоналістичною ідеологією, в якій ідеї пан'європеїзму з'являються напередодні Другої світової війни.

Італійський фашизм приходив до влади під гаслами відновлення величі Римської імперії як центру європейської культури і права. Італійський фашизм в зовнішній політиці виступає проти ліберального пан'європеїзму, не визнає рівності націй. М. Геффернен, аналізуючи італійський фашизм і німецький націонал-соціалізм, пише, що «на відміну від Муссоліні, який розглядав фашизм як ідеологію «на експорт», яка здатна змінити Європу, Гітлер наполягав, що нацизм був винятково німецьким політичним кодексом, до якого «нижчі» раси ніколи не зможуть піднятися». [4, с. 229] Зовнішня політика

фашистської Італії ґрунтувалася на ідеї утворення пан – Європи з ідеологічно спорідненими державами. Для Б. Муссоліні, розповсюдження доктрини фашизму, означало встановлення фашистської влади над іншими народами. Він писав: «Фашистська держава є воля до влади і панування... В фашистській доктрині імперія є не тільки територіальним, військовим або торгівельним інститутом, але також духовним і моральним.... Можна мислити імперію, тобто націю, яка управляє прямо або непрямо іншими націями, без необхідності завоювання навіть одного кілометра території». [5, 20 березня 2014 р]

Італійський фашизм засновувався на ідеї нації як культурно – історичної спільноти, яка може бути втілена та існувати тільки в умовах держави. Пріоритет віддавався державі як якісному виразнику нації та її захиснику. Німецький націонал-соціалізм засновувався на ідеї єдності, але це була ідея створення «єдиного у духовному і матеріальному відношенні народного організму». «Німецький фашизм (нацизм) включає в себе расову та арійську теорії, філософію державності і культ надлюдини», підкреслює У. Еко. [6, с. 57] Гіпертрофований расизм, антисемітизм як ядро ідеології є тим суттєвим феноменом, що відрізняють німецький націонал-соціалізм від фашизму, хоча обидва рухи відносяться до тоталітаризму праворадикального типу. Якісним критерієм, що відрізняє італійський фашизм і німецький націонал-соціалізм є ставлення до оголошеної «місії».

Фашизм є новітнім політичним феноменом, в якому превалює антиліберальна та антимарксистська складова. Негативізм в політиці по відношенню до капіталістичної економіки та комуністичного соціуму був підґрунтям для створення нової моделі держави. В цій державі відбувалося проникнення в інтелектуальне, моральне життя громадянина, встановлено монополію на волевиявлення та контроль над свідомість індивідів. Е. Джентіле підкреслює, що фашизм повертає людину в політику через систему ритуалів, міфів та естетизацію політики через проведення масових видовищ. [1, 28 листопада 2013] Утворена єдність ґрунтується на ідеології, яка включає елементи соціальної психології – очікування, страхи, емоції, тому створюється динамічна єдність пріоритетної ролі держави як захисника спільноти та однорідної гомогенної політичної культури, в якій домінують

загальноприйняті правила і норми, запропоновані державою. Зазначимо, що людину введено в політику, але політичні права заборані, тому не існувало раціональних правових способів захисту свободи інакомислячої людини. Подібна ситуація стосується націонал-соціалістичної Німеччини, в якій була заборонена будь-яка опозиційна діяльність, тому інакомислячі індивідууми виводились з правового поля. В фашистській Італії певну свободу мала католицька церква як інститут громадянського суспільства.

Специфічна новизна фашизму як політичного феномену саме в моменті виникнення, бо італійський фашизм виник в післявоєнний період, коли країна переживала період економічних, політичних та культурних втрат. Особливість праворадикальних тоталітарних режимів проявилася не тільки в посиленні державного тиску, але в утворенні однорідної гомогенної спільноти, яка тотально політизується у відповідності до настанов ідеології за допомогою створених ритуалів і символів, тобто елементів політичного міфу. Велич Римської імперії як зародка європейського права, цивілізації та велич німецької культури, традиції державотворення – це політичні міфи, які були інтеріорізовані в політичну свідомість індивідів та допомагали створювати нову спільноту, в якій не мусило бути ніякої автономії індивіда. Відсутність політичної свободи і політичних прав є лише одним із елементів характеристики тоталітарних режимів правого типу. Ці політичні режими є ідеологічно подвійними. З одного боку, є звернення до минулого, з іншого боку є підтримка технічних новацій та державного технократичного розвитку. Німецький дослідник В. Віпперман підкреслює, що існують відмінності між антидемократичними режимами, але ідеологія антикапіталізму, антисоціалізму, антимодернізму, радикального націоналізму і транснаціоналізму властива фашизму і є тою ознакою, що відрізняє фашизм від інших антидемократичних режимів. [7, с. 19]

Отже, всередині фашизму як політичного феномену існували різновиди. Німецький націонал-соціалізм, як зазначав А. Гітлер, це «соціалізм – це відповідальність всієї структури в цілому за індивідуума, а націоналізм – індивідуум всього себе віддає всьому цілому, а в націонал-соціалізмі відбувається об'єднання» [8, с. 122] Спільним для фашизму як видового явища і націонал-соціалізму як німецького різновиду фашизму був стан боротьби і війни. Стан війни

був наслідком військової організації життя за часів Першої світової війни. Цей досвід організації життя був перенесений в механізм оновлення державної влади та став взірцем моделі суспільної поведінки індивіда. Підкреслимо, що ідеологія німецького націонал-соціалізму укорінювала політичний процес на расовому дискурсі, тому елементи внутрішньої та зовнішньої боротьби з Чужим особливо значимі і суттєві. Визнання конфронтації та боротьби в ідеологічній сфері не означало присутності інакомислення. Політичний процес націонал-соціалізму заснований на боротьбі проти внутрішніх і зовнішніх ворогів, що приводило до посилення репресивної складової державної влади. Лідери націонал-соціалізму вважали, що лише монолітно організоване суспільство, яке тотально контролюється владними структурами, є необхідною умовою для політичного втілення настанов ідеології. А. Гітлер писав, що партія більш рішуча, в якій є власне світосприйняття, зможе перемогти марксизм. [9, с. 23] Зазначимо, що фашистські режими не є лише персоналістськими, важливу роль в державній структурі відіграє монопольна політична партія. Наприклад, концепція вождизму в ідеології націонал-соціалізму дозволяла приєднати «державу-партію» до «органічного» народу, тим самим обґрунтувати створення тоталітарного суспільства. Й. Фест писав, що фашизм є породженням страхів епохи, є бунтом і субординацією, але «всі постулати, дії обов'язково включали усевладний авторитет держави» [10, с. 175] Високий рівень єдності структури «фюрер – партія – суспільство» в німецькому націонал-соціалізмі означав високий рівень інтеграції і мобілізації населення для виконання завдань, запропонованих державою. Ідеологія виступала головним об'єднавчим фактором комунікації між владою та суспільством.

У **висновках** зазначимо, що вплив політичної ідеології на тип тоталітарного режиму, які виникли в результаті приходу до влади праворадикальних рухів, був найважливішим, адже саме ідеологія визначала мету, політичну лінію державного розвитку. Держава тоталітарного типу створювала правила політичного життя, в якому не може існувати інша ідеологія, не може бути автономії індивіда, бо головною цінністю є тоталітарна держава. Однак при типологічній єдності фашизму як родового явища, існує феноменологічна специфіка націонал-соціалізму, яка полягає в расовому антисемітському ядрі ідеології, яка суттєво впливала на внутрішню та зовнішню політику

держави. У зовнішній політиці специфіка проявилася у розповсюдженні фашизму як «моделі» європейської спільноти, що властиво італійському фашизму. Німецький націонал-соціалізм був орієнтований на створення расової ієрархічної континентальної імперії.

Важливими залишаються подальші дослідження проблеми ідеологічного виміру радикальних рухів перехідних суспільств в умовах інформаційної глобалізації та посиленні націоналістичних локальних рухів.

Література

1. Джентиле Э. Фашизм, тоталитаризм и политическая религия: определение и критические размышления над критицизмом интерпретации [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://gefter.ru/archive/10519>

2. Нерсесянц В. С. Философия права: история и современность / В. С. Нерсесянц // Философия права // Г. Ф. Гегель. – М.: Мысль, 1996. – с. 15–32.

3. Раушнинг Г. Говорит Гитлер. Зверь из бездны / Г. Раушнинг; пер. с нем.; под ред. А.Егазарова. – М.: «МИФ», 1993. – 381 с.

4. Геффернен М. Значення Європи. Географія та геополітика / М. Геффернен; пер. з англ. – К.:ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. – 464 с.

5. Муссолини Б. Доктрина фашизма [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
[//pp.scr.kz/index.php/http:lib.misto.kiev.ua/POLITOLOG/MUSSOLONI/mussol.txt](http://pp.scr.kz/index.php/http:lib.misto.kiev.ua/POLITOLOG/MUSSOLONI/mussol.txt)

6. Эко У. Пять эссе на тему этики / У. Эко. – СПб.: «Симпозиум», 2002. – 158 с.

7. Wippermann W. Europäischer Faschismus im Vergleich (1922 – 1982) / W.Wipperman.- Frankfurt a. M.: Suhrkamp,1983. - 240 s.

8. Ушаков В.Б. Ushakov V.B. Внешняя политика гитлеровской Германии / В.Б. Ушаков. – М.: Изд. – во ИМО, 1961. – 271 с.

9. Hitler A. Mein Kampf / A. Hitler. - München: Zentralverlag der NSDAP, Franz Eher Nachvolger, 1934. - 726 s.

10. Фест И. Гитлер: Биография: пер. с нем. А. Федорова. / И. Фест. – Т.1. – Пермь: Культурный центр «Алетейя», 1993. – 368 с.

1. Dzhenty`le Э. Fashy`zm, totaly`tary`zm y` poly`ty`cheskaya

rely`gy`ya: opredeleny`e y` kry`ty`chesky`e razmyshlenu`ya nad kry`ty`cy`z`mom y`nterpretacy`y` [Электронный ресурс]. – Rezhy`m dostupa:<http://gefter.ru/archive/10519>

2. Nersesyancz V. S. Fy`losofy`ya prava: y`story`ya y` sovremennost` / V. S. Nersesyancz // Fy`losofy`ya prava// G. F. Gegel`. – M.: Мысль, 1996. – s. 15–32.

3. Raushny`ng G. Govory`t Gy`tler. Zver` y`z bezdny / G. Raushny`ng; per. s nem.; pod red. A.Egazarova. – M.: «MY`F», 1993. – 381 s.

4. Geffernen M. Znachennya Yevropy`. Geografiya ta geopolity`ka / M. Geffernen; per. z angl. – K.:DUX I LITERA, 2011. – 464 s.

5. Mussoly`ny` B. Doktry`na fashy`zma [Электронный ресурс]. – Rezhy`m dostupa:
[//pp.scr.kz/index.php/http:lib.misto.kiev.ua/POLITOLOG/MUSSOLONI/mussol.txt](http://pp.scr.kz/index.php/http:lib.misto.kiev.ua/POLITOLOG/MUSSOLONI/mussol.txt)

6. Эко У. Pyat` эссе на тему эты`ky` / У. Эко. – SPb.: «Sy`mpozy`um», 2002. – 158 s.

7. Wippermann W. Europäischer Faschismus im Vergleich (1922 – 1982) / W.Wipperman.- Frankfurt a. M.: Suhrkamp,1983. - 240 s.

8. Ushakov V.B. Ushakov V.B. Vneshnyaya poly`ty`ka gy`tlerovskoj Germany`y` / V.B. Ushakov. – M.: Y`zd. – vo Y`MO, 1961. – 271 s.

9. Hitler A. Mein Kampf / A. Hitler. - München: Zentralverlag der NSDAP, Franz Eher Nachvolger, 1934. - 726 s.

10. Fest Y`. Gy`tler: By`ogrfy`ya: per. s nem. A. Fedorova. / Y`. Fest. – T.1. – Perm`: Kul`turnyj centr «Aletejya», 1993. – 368 s.

***Рецензент:** Мілова М.І., д.політ.н., професор кафедри політології Одеського національного університету імені І.І.Мечникова.*

24.10.2014

УДК 323:004.73:316.32

Недбай В'ячеслав

СОЦІАЛЬНА СПЕЦИФІКА ВІРТУАЛЬНИХ МЕРЕЖЕВИХ СПІВТОВАРИСТВ

Стаття присвячена аналізу різних точок зору щодо понять: